

شاخص جهانی منزلت اجتماعی معلمان

نوشته: وی جی اف^۱
ترجمه: دکتر کیومرث فلاحی

اشاره

«شاخص جهانی منزلت اجتماعی معلم» (global teacher status index) از جمله شاخص‌هایی است که جایگاه و موقعیت معلمان را در افکار عمومی مردم جهان می‌سنجد. این شاخص توسط «بنیاد وارکی جیمز» که سازمانی غیرانتفاعی است و در کشور انگلستان (لندن) قرار دارد، تدوین شده است. بنیاد مزبور وظیفه و مأموریت خود را بهبود و توسعه استانداردهای آموزشی بین کودکان و دانش‌آموزان محروم سراسر جهان می‌داند. بنیاد وارکی جیمز در یکی از آخرین نظرسنجی‌های خود وضعیت و منزلت اجتماعی معلمان را در ۲۱ کشور جهان نزد افکار عمومی مورد سنجش و بررسی قرار داده و گزارش کرده است. نظرسنجی در ۲۱ کشور برزیل، فنلاند، ژاپن، کره جنوبی، سوئد، ترکیه، سنگاپور، ایالات متحده آمریکا، هلند، آلمان، فرانسه، انگلستان و... با حجم نمونه بیش از ۲۰۰۰ نفر انجام پذیرفت. گزیده‌ای از یافته‌ها و نتایج نظرسنجی مذکور بدین شرح است:

آموزش‌های مطلوب را به فرزندانشان می‌دهند، اعتماد دارند. ۸۰ درصد پاسخ‌گویان در فنلاند و ایالات متحده معتقدند که پرداختی به معلمان باید متناسب با عملکرد دانش‌آموزان باشد، البته به‌طور میانگین ۷۵ درصد از پاسخ‌گویان در همه کشورها از این نظر دفاع می‌کنند.

● ۵۰ درصد از والدین در چین فرزندان خویش را تشویق می‌کنند که معلم شوند. همچنین در کشورهای ژاپن، ایالات متحده آمریکا و فرانسه معلمان خیلی بیشتر از آنکه مردم فکر می‌کنند، پول دریافت می‌کنند و رابطه معناداری بین پرداختی به معلمان و عملکرد دانش‌آموزان وجود دارد.

در نظرسنجی انجام‌یافته، سطح احترام به معلمان در کشورهای متفاوت و پایگاه و منزلت اجتماعی آنان بررسی شده است. تحلیل داده‌ها، عوامل مختلف زیادی را برجسته می‌کند. در این بررسی نیم‌رخ احترام به معلمان، تدریس به‌عنوان یک حرفه برای آینده، درک بافتمند پایگاه و منزلت اجتماعی معلمان، و دیدگاه‌ها نسبت به احترام دانش‌آموزان به معلمان مورد تحلیل قرار گرفت و داده‌ها خلاصه شدند. سپس شاخص یارته‌بندی منزلت اجتماعی معلمان هر کشور نشان داده شد. در پی آن، از تکنیک‌های آماری «تحلیل مؤلفه‌های اصلی» برای تعیین

که در آن معلمان از منزلت اجتماعی پایینی برخوردارند عبارت‌اند از: برزیل، جمهوری چک و ایتالیا. همچنین فنلاند از جمله کشورهایی است که نظام آموزشی مطلوبی در میان سایر کشورها دارد. یافته‌های دیگر نشان می‌دهند که در کشور کره جنوبی ۵۵ درصد از شهروندان فکر می‌کنند که دانش‌آموزان به معلمان احترام نمی‌گذارند، این در حالی است که ۷۵ درصد از مردم چین اعتقاد دارند که دانش‌آموزان به معلمان خود احترام می‌گذارند.

● به‌طور کلی ۶۳ درصد از مردم اذعان داشته‌اند که به معلمان از این نظر که

کلیدواژه‌ها: منزلت اجتماعی، منزلت اجتماعی معلم، شاخص جهانی، جایگاه و موقعیت معلمان

● طبق یافته‌ها و نتایج نظرسنجی، معلمان از نظر منزلت و پایگاه اجتماعی، بیشترین شباهت را با پزشکان (در چین)، پرستاران (در فرانسه، پرتغال و ترکیه)، کتابداران (در ایالات متحده آمریکا و برزیل) و مدیران شهرداری (در ژاپن) دارند.

● کشورهایی که در آن معلمان منزلت و پایگاه بالایی دارند، عبارت‌اند از: چین، یونان، ترکیه و کره جنوبی. در مقابل، کشورهای

روندها و مشابهت‌های موجود بین کشورها را برجسته کند و با ارزشیابی آن‌ها می‌توان به اصلاحات آموزشی دست یازید.

بنیاد «وارکی جیمز» به دنبال پاسخ به این پرسش‌ها بود. بنابراین، یک پیمایش قرن بیستمی را از هزار نفر ترتیب داد که نماینده پاسخ‌گویی از جانب این کشورها بودند: برزیل، چین، جمهوری چک، مصر، فنلاند، فرانسه، آلمان، یونان، فلسطین اشغالی، ایتالیا، ژاپن، هلند، نیوزیلند، پرتغال، ترکیه، سنگاپور، کره جنوبی، اسپانیا، سوئیس، انگلیس و ایالات متحده آمریکا. نتایج در این گزارش گردآوری و در سه بخش کلیدی زیر ارائه شده‌اند:

۱. منزلت معلمان
۲. ادراک افراد از پاداش به معلمان
۳. کارگزاری و منزلت معلمان

منزلت معلمان

هدف اصلی این مطالعه درک این نکته بود که چگونه معلمان در کشورهای مختلف مورد احترام قرار می‌گیرند و جایگاه اجتماعی آنان کجا قرار دارد. به منظور رسیدن به این هدف اقدامات زیر انجام شدند:

۱. کاوش در مورد نیم‌رخ معلمان ابتدایی و متوسطه، و معلمان ارشد از نظر منزلت آن‌ها.
۲. تحلیل معلمی به‌عنوان یک حرفه مورد علاقه، با توجه به تشویق والدین به فرزندان خود در پذیرفتن این شغل.
۳. ایجاد درکی بافتمند از منزلت اجتماعی معلم نسبت به دیگر حرفه‌های موجود در جامعه.
۴. بررسی نظرات ادراک شده دانش‌آموزان از احترام به معلم.

یافته‌های به‌دست آمده در قالب «شاخص‌های منزلت اجتماعی معلمان» ارائه شدند که نشان‌دهنده میزان احترام به حرفه معلمی، هم در داخل کشور و هم در مقایسه با دیگر کشورها هستند.

کاوش در مورد جایگاه و منزلت اجتماعی معلمان

به منظور تعیین جایگاه حرفه معلمی در جامعه از شرکت‌کنندگان خواسته شد تا ۱۴ حرفه زیر را بر مبنای درجه منزلتی که دارند، رتبه‌بندی کنند:

۱. معلم ابتدایی
۲. معلم متوسطه اول
۳. معلم ارشد

یافته‌های کلیدی

- هیچ ارتباط مشخصی میان پایگاه اجتماعی معلمان یک کشور با نمره شاخص آن‌ها و نتایج تحصیلی دانش‌آموزان آن وجود ندارد. با این حال، با توجه به تفاوت‌های ادراکی و فرهنگی بین کشورهای مختلف، سطح منزلت اجتماعی در آن‌ها متفاوت است.
- معلمان در کشورهای چین، کره جنوبی، ترکیه، مصر و یونان نسبت به کشورهای اروپایی از احترام بیشتری برخوردارند.
- فلسطین اشغالی و برزیل در پایین‌ترین رده قرار گرفته‌اند.

گزارش منزلت اجتماعی معلمان

اگرچه قصد داریم، ارتباط عملکرد تحصیلی یک کشور با منابع نظام آموزشی، فرایند تأمین نیرو و نحوه پرداخت دستمزد به معلمان، و تأثیر عوامل فرهنگی و اجتماعی را بر جایگاه معلمان مشخص کنیم. اما درک تأثیر موارد زیر برایمان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است:

- میزان احترام به معلمان در مقایسه با دیگر حرفه‌ها؛
- پایگاه یا منزلت اجتماعی معلمان؛
- ترغیب یا عدم ترغیب دانش‌آموزان توسط والدینشان به در پیش گرفتن شغل معلمی؛
- چگونگی برداشت مردم جامعه در این زمینه که آیا دانش‌آموزان به معلمان خود احترام می‌گذارند یا نه؛
- نظر مردم جامعه در خصوص میزان حقوق دریافتی معلمان؛
- نظر مردم در خصوص این پرسش: آیا دریافتی معلمان، بایستی بر مبنای عملکرد آن‌ها باشد؟
- مردم تا چه حدی نظام آموزشی کشور خود را قبول دارند؟
- تا چه اندازه به معلمان در ارائه یک آموزش مناسب به کودکان اعتماد می‌شود؟
- آیا اتحادیه‌های معلمان از قدرت بیش از اندازه‌ای برخوردارند؟

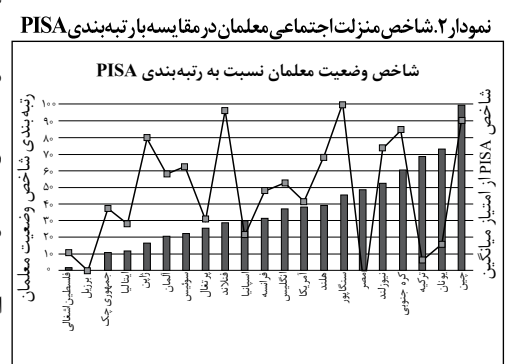
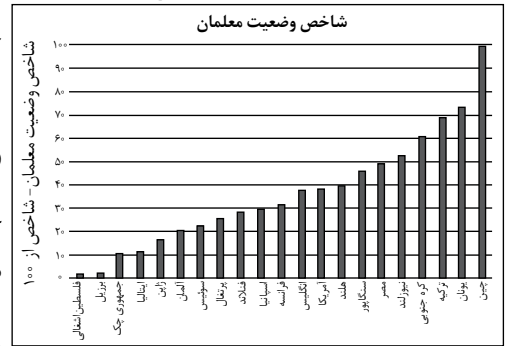
پرسش‌های بالا همه ابعاد پایگاه معلمان را تشکیل می‌دهند. ارزشیابی از پایگاه معلمان می‌تواند شناخت ارزشمندی را برای مربیان و دولت‌ها فراهم کند تا نتایج تربیتی را بهبود بخشند. به‌علاوه، مقایسه جهانی کشورها می‌تواند

حداکثر مقدار واریانس میان عوامل بهره گرفته شد. هدف از این رویه، شناسایی هم‌بستگی میان متغیرهای گوناگون در حال سنجش، و کاهش تعداد متغیرها با حذف متغیرهای مشابه بود. این شاخص براساس چهار پرسش اصلی سنجش در نظر گرفته شده است:

۱. رتبه معلمان دوره ابتدایی نسبت به دیگر حرفه‌های جامعه؛
۲. رتبه معلمان دوره متوسطه اول نسبت به دیگر حرفه‌های جامعه؛
۳. رتبه معلمان نسبت به سایر حرفه‌های مشابه جامعه؛
۴. رتبه پایگاه یا منزلت معلمان در نظر دانش‌آموزان.

مقایسه شاخص منزلت اجتماعی معلمان براساس میانگین درآمد سالانه یک معلم و میانگین امتیازات هر کشور در رتبه‌بندی PISA نشان داده شده است. ۲۱ کشور در مقیاس یک تا ۱۰۰ بررسی شده‌اند.

نمودار ۲، شاخص منزلت اجتماعی معلمان را در مقایسه با میانگین امتیازات رده‌بندی PISA نمودار ۱، شاخص پایگاه یا منزلت اجتماعی معلمان

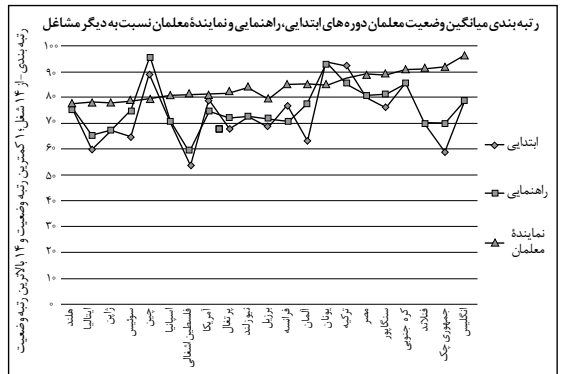
در هر کشور نشان می‌دهد. بنابر یافته‌های جدول ۱، هیچ ارتباط مشخصی بین شاخص هر کشور و بازده نظام آموزش و پرورش آن وجود ندارد.

● طبق یافته‌ها و نتایج نظرسنجی، معلمان از نظر منزلت و پایگاه اجتماعی، بیشترین شباهت را با پزشکان (در چین)، پرستاران (در فرانسه، پرتغال و ترکیه)، کتابداران (در ایالات متحده آمریکا و برزیل) و مدیران شهرداری (در ژاپن) دارند.

۴. پزشک
۵. پرستار
۶. متصدی کتابخانه
۷. مددکار اجتماعی
۸. طراح سایت
۹. افسر پلیس
۱۰. مهندس
۱۱. وکیل
۱۲. حسابدار
۱۳. مشاور مدیریت

این حرفه‌ها به عمد از میان شغل‌های نیازمند تحصیلات انتخاب شدند و تلاش شد تا حد ممکن دارای وجه تفاوت و تشابه بسیار باشند، تا شرکت‌کنندگان گزینه‌های مختلفی را در اختیار داشته باشند و در نتیجه در نهایت بتوان به رتبه‌بندی دقیقی از این مشاغل دست یافت. نمودار خطی ۳ نشان می‌دهد که میانگین رتبه‌بندی معلمان ابتدایی، دبیرستان و معلمان ارشد بین ۱ تا ۱۴ است و نمره ۱۴ به بالاترین شغل‌ها تعلق گرفته است. همین‌طور این نمودار خطی با هدف خط مرجع، معلمان ارشد را نیز رتبه‌بندی کرده است. میانگین رتبه‌بندی احترام به معلم در ۲۱ کشور، نمره ۷ از ۱۴ است و این نشان‌دهنده یک رتبه‌بندی در حد متوسط در احترام به معلمان در مقایسه با دیگر شغل‌هاست. به علاوه در ۸۶ درصد از این کشورها، معلمان دوره متوسطه بیشتر از معلمان دوره ابتدایی مورد احترام بوده‌اند.

نمودار ۳. رتبه‌بندی معلمان ابتدایی و متوسطه و مدیران مدارس نسبت به سایر مشاغل

میانگین رتبه احترام در میان ۱۴ حرفه در ۲۱ کشور مورد مطالعه، ۷ بود که نشان‌دهنده احترام متوسط به آن، نسبت به شغل‌های انتخابی است. در ۸۶ درصد از این کشورها، مردم احترام بیشتری برای معلمان ارشد نسبت به معلمان متوسطه، و در ۸۱ درصد از آن‌ها، افراد جامعه، احترام بیشتری برای مدیران متوسطه نسبت به معلمان ابتدایی قائل بودند.

یافته‌های کلیدی

- در چین، فرانسه، ترکیه و ایالات متحده، مردم برای معلمان دوره ابتدایی نسبت به دوره متوسطه احترام بیشتری قائل هستند.
- در چین و یونان، معلمان ارشد در رتبه پایین‌تری نسبت به معلمان دوره‌های متوسط و ابتدایی قرار گرفته‌اند که شاید به دلیل ضعف نقش اداری این معلمان در این کشورها باشد.
- انگلیسی‌ها معلم ارشد (سر معلم) را پرمنزلت‌ترین شغل دانسته‌اند.
- در جمهوری چک تفاوت آشکاری در دسته‌بندی‌های معلمان وجود داشت، به گونه‌ای که مدیران مدارس متوسطه و معلمان مدارس ابتدایی در رده‌های انتهایی قرار می‌گرفتند؛ حال آنکه معلمان ارشد در بالای جدول جای داشتند.
- در کشورهای چین، کره جنوبی، مصر و ترکیه، حرفه معلمی از بیشترین منزلت اجتماعی برخوردار است.
- در بیشتر کشورهای اروپایی و ایالات متحده آمریکا، این سه گروه در رده‌های میانی جدول قرار گرفتند.
- در کشورهای فلسطین اشغالی، برزیل و جمهوری چک، معلمان از پایین‌ترین منزلت اجتماعی برخوردارند.

تدریس: یک حرفه پرتقاضا

به منظور تحلیل بیشتر پایگاه اجتماعی و منزلت حرفه معلمی از پاسخ‌گویان این نظرسنجی پرسیده شد: آیا فرزندان خود را به برگزیدن شغل معلمی به‌عنوان یک حرفه کاری در آینده تشویق می‌کنید یا خیر؟ از تعیین میزان تشویق فرزندان به وارد شدن به حرفه معلمی توسط والدین، می‌توان به‌عنوان شاخصی برای تعیین پایگاه و میزان منزلت اجتماعی معلمان استفاده کرد. از گزینه‌های «قطعاً تشویق می‌کنم» و «شاید تشویق کنم»، برای

بررسی میزان احترامی که نسبت به حرفه معلمی در مقایسه با دیگر تخصص‌های کاری وجود دارد، استفاده شد. رابطه مثبت و معناداری بین سطح احترام به معلمان و میزان تشویق فرزندان به حرفه معلمی به‌دست آمد که میزان آن ۶۲ درصد است. هرچه احترام به معلمان بیشتر باشد، احتمال این که والدین فرزندان‌شان را به حرفه معلمی تشویق کنند، بیشتر است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که در کشورهای کره جنوبی و چین که سطح بالایی از احترام نسبت به معلمان وجود دارد، میزان تشویق بیشتری نیز برای وارد شدن به این حرفه دیده می‌شود. این یافته‌ها با سطح احترام نسبت به تشویق مفهوم بسیار پیچیده‌ای است و باید پاسخ شرکت‌کنندگان به این پرسش با توجه به قدرت حقوقی معلمان در جامعه خود، مورد ارزیابی قرار گیرد. در حالت طبیعی، والدین تمایل دارند که فرزندان‌شان به سراغ کسب و کارهای پردرآمد بروند. بنابراین شاید تشویق کمی که در کشورهای برزیل و فلسطین اشغالی نسبت به این شغل دیده می‌شود، به درآمد پایین معلمان بازگردد. به منظور بررسی رابطه بین قدرت درآمد و احترام به حرفه تدریس، پاسخ‌هایی که هر فرد به تشویق یا عدم تشویق داده بود، با پاسخی که به پرسش عادلانه یا ناعادلانه بودن حقوق معلمان داده بود، مقایسه شدند. هیچ‌گونه ارتباط مستقیمی بین تشویق و درآمد بالا وجود نداشت. این یافته نشان می‌دهد درآمد عامل تعیین‌کننده‌ای در تشویق برای ورود به این حرفه نیست.

یافته‌های کلیدی

- اختلاف معناداری میان کشورها از نظر میزان تشویق نسل جوان به حرفه معلمی وجود دارد.
- بیش از ۵۰ درصد والدین چینی نظر مثبتی نسبت به در پیش گرفتن حرفه معلمی توسط فرزندان‌شان دارند، در حالی که تنها ۸ درصد از مردم فلسطین اشغالی چنین نظری دارند.
- بیشترین میزان تشویق به این شغل در میان والدین چینی، کره جنوبی، ترکیه‌ای و مصری دیده می‌شود.
- کمترین تشویق نسبت به این شغل در میان پدران و مادران فلسطین اشغالی، برزیلی، ژاپنی و پرتغالی دیده می‌شود.

درک بافتمند پایگاه اجتماعی معلمان

کمی کردن وضعیت یک حرفه، اگر هیچ درکی از تعداد اطلاعات ترجمه شده وجود نداشته باشد، غیرممکن است. علاوه بر رتبه‌دهی معلمی به‌عنوان حرفه، از پاسخ‌دهندگان خواستیم که شغلی را که در آن کشور بیشتر به معلمی شبیه است، مشخص کنند.

نمودار ۴ خلاصه پاسخ‌ها را در یک نمودار نشان می‌دهد و بیانگر تعداد افرادی است که پنج شغل جایگزین را به این شرح بیان کرده‌اند:

۱. مددکار اجتماعی؛ ۲. کتابدار؛ ۳. دکتر؛ ۴. پرستار؛ ۵. مدیر دولتی محلی.

هیچ‌گونه توافق عمومی که حرفه‌ای قابل قیاس با معلمی را مشخص کند، وجود ندارد. در بیشتر کشورها شغل معلمی حرفه‌ای شبیه کارمندی است.

زمانی که وضعیت اجتماعی را تحلیل می‌کنیم، اهمیت دارد، شاخص‌های مؤثری را بررسی کنیم که پاسخ‌دهندگان را تحت تأثیر قرار می‌دهند. یکی از این شاخص‌ها که نمونه‌ها را از نظر پاسخ‌گویان نشان می‌دهد، این است که حرفه معلمی بیشتر کشورها، شغلی شبیه کارمند خدمات اجتماعی در نظر گرفته می‌شود. این‌گونه حرفه‌ها، بنابر قرارداد، حقوقی ثابت، همراه با امنیت شغلی و حق تعطیلات دارند. کشورهایی مانند آلمان، ایتالیا، اسپانیا، سوئیس و هلند کشورهایی هستند که در آن‌ها معلمان بیشترین شباهت را به مددکاران اجتماعی دارند.

این‌گونه مقایسه‌ها بهترین نمونه‌هایی هستند که نشان می‌دهند، معلمان و حرفه معلمی در فرهنگ‌های مختلف چگونه مورد توجه قرار می‌گیرند. قضاوت‌ها نشان‌دهنده نوع کاری است که معلمان در کشورهای متفاوت انجام می‌دهند و مسیری است که آن‌ها در حرفه خود طی می‌کنند. به خوبی آشکار می‌شود که چرا حرفه معلمی بیشترین احترام را در چین دارد. دلیلش این است در آنجا معلمان با پزشکان مقایسه می‌شوند و موقعیت آن‌ها در جایگاه محبوب‌ترین قشر جامعه قرار دارد. در مقابل، کشورهای نیز هستند که در آن‌ها حرفه معلمی بیشترین شباهت را به مددکاران اجتماعی دارد و همین بیانگر رفتار کاملاً متفاوت والدین با معلمان است.

که آن‌ها را در موقعیت امر و نهی کننده

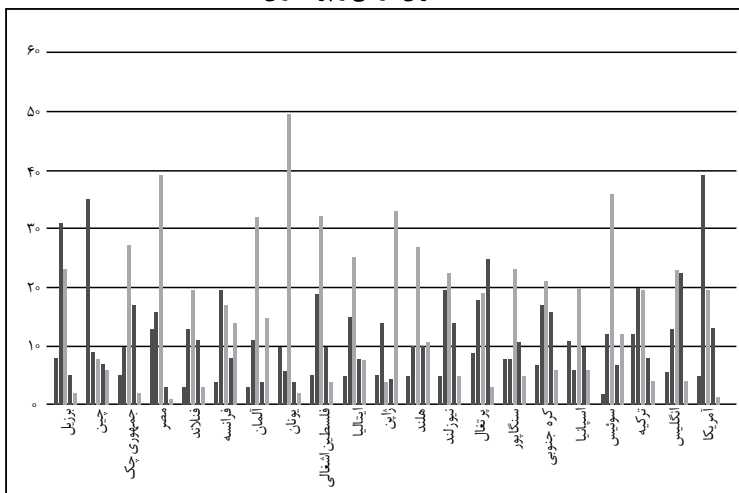
میانگین رتبه‌بندی احترام به معلم در ۲۱ کشور، نمره ۷ از ۱۴ است و این نشان‌دهنده یک رتبه‌بندی در حد متوسط در احترام به معلمان در مقایسه با دیگر شغل‌هاست. به‌علاوه در ۸۶ درصد از این کشورها، معلمان دوره متوسطه بیشتر از معلمان دوره ابتدایی مورد احترام بوده‌اند

یافته‌های کلیدی

- در کشورهای ایالات متحده آمریکا، برزیل، فرانسه و ترکیه مردم فکر می‌کنند معلمان بیشترین شباهت را به کتابداران دارند.
- در نیوزیلند مردم فکر می‌کنند، حرفه معلمی بیشتر شبیه پرستاری است.
- در ژاپن مردم فکر می‌کنند معلمان بیشترین شباهت را به مدیران دولتی محلی دارند.
- تنها در چین است که مردم فکر می‌کنند، معلمان بیشترین شباهت را به پزشکان دارند. در مقابل در ایالات متحده آمریکا، کمتر از ۵ درصد پاسخ‌دهندگان فکر می‌کنند که معلمان وضعیتی مشابه پزشکان دارند.

بالاتری در این‌گونه جوامع قرار می‌دهد. در ۶۷ درصد کشورهای مورد مطالعه، معلمی به‌عنوان شغلی در نظر گرفته می‌شود که با مردم ارتباطی نزدیک دارد و به همین دلیل باید در معلمان روحیه «حمایتگر» وجود داشته باشد. با این حال، وضعیت معلمان همانند مددکاران اجتماعی است. هیچ توافق بین‌المللی یا ارتباط میان تولید ناخالص ملی و وضعیت معلمان وجود ندارد. اما ارتباطی میان نوع کاری که معلمان انجام می‌دهند و اینکه از دیدگاه سیاسی و اقتصادی چگونه مورد توجه قرار می‌گیرند، وجود دارد. شواهد ما بیانگر چگونگی ساختار سازمانی و شیوه‌های کشورهای نمونه مورد مطالعه است.

نمودار ۴. وضعیت اجتماعی معلمان در مقایسه با پزشکان، کتابدارها، مددکاران اجتماعی، مدیران دولتی و پرستاران

ادامه دارد.